

МОЎНЫЯ АСАБЛІВАСЦІ ПРЫ ПЕРАКЛАДЗЕ ТЭКСТУ

К.Ю. Грыцук, 1 курс

Навуковы кіраўнік – Л.П. Місюкавец, выкладчык

Палескі дзяржаўны ўніверсітэт

Пераклад з'яўляецца адным з відаў работ у сістэме навучання беларускай мове па развіцці звязнага маўлення. Заняткі перакладам з адной мовы на другую пашыраюць лексічны запас чалавека, удасканалваюць веды па граматыцы, садзейнічаюць больш глыбокаму разуменню структуры роднай мовы, забяспечваюць сістэматызацыю атрыманых ведаў на функцыянальнай аснове. Акрамя гэтага, яны садзейнічаюць развіццю навыкаў у розных відах маўленчай дзейнасці (аўдзіраванне, гаварэнне, чытанне, пісьмо) і іх удасканаленню [1, с. 2].

Усе прыёмы перакладу можна падзяліць на два віды: падстаноўкі і трансфармацыі [1, с. 23].

З падстаноўкамі мы маем справу, калі перакладаем амаль слова ў слова, радок у радок, толькі падстаўляючы замест слоў і спалучэнняў адной мовы словы і спалучэнні іншай мовы, а пры трансфармацыях тэкст перакладу ў пэўнай ступені адрозніваецца ад тэксту арыгіналу. Напрыклад:

- *Переговоры по данному вопросу ведутся постоянно. Не правда ли?*

- *Перамовы на гэтым пытанні вядуцца пастаянна. Хіба не так?*

Тут першы сказ перакладзены з дапамогай падстаноўак, а пры перакладзе другога сказа выкарыстаны трансфармацыі.

Падзел прыёмаў перакладу на падстаноўкі і трансфармацыі заснаваны на адсутнасці у абедзвюх мовах моўных паралеляў. Такія паралелі існуюць паміж любой парай моў, бо, калі б іх не было зусім, пераклад з адной мовы на іншую быў бы немагчымы.

За выключэннем адзінкавых формаў усе словы ў арыгінале і перакладзе супадаюць будовай і значэннем, амаль супадае і іх напісанне (ці вымаўленне). Пры перакладзе звычайна не ўзнікае ніякіх складанасцей з названым тыпам адпаведнасці.

Моўныя адзінкі ў арыгінале і перакладзе маюць варыянтныя адпаведнікі, гэта значыць такія адпаведнікі, якія ўстанаўліваюцца паміж словамі ці выразамі, калі ў мове перакладу для перадачы таго ці іншага значэння існуе некалькі варыянтаў і патрэбна выбраць адзін з іх.

Часцей за ўсё пры перакладзе з адной мовы на іншую перакладчык стаіць перад выбарам аднаго варыянта з некалькіх прапанаваных. Гэта і выбар пэўнай адзінкі з сінанімічнага раду, і выбар канкрэтнага значэння мнагазначнай адзінкі, і размежаванне амонімаў. Простае параўнанне любога двухмоўнага слоўніка паказвае, што да аднаго слова ў яго левай частцы прыводзіцца некалькі ў правай.

Моўныя адзінкі арыгіналу не маюць адпаведнікаў у перакладзе. Гэта так званая безэквівалентнасць, але яе не трэба разумець як поўную адсутнасць у мове перакладу сродкаў для перадачы пэўных моўных адзінак арыгіналу. Пад безэквівалентнасцю адзінак звычайна разумеюць толькі тое, што яны не маюць гатовых адпаведнікаў (слоў ці выказаў), якія можна ўзяць і падставіць замест іх у перакладзе.

У рускай мове безэквівалентнымі выступаюць, напрыклад, словы *отчество* (імя па бацьку), якія не маюць у беларускай мове аднаслоўнага адпаведніка.

Падабенства сінтаксічных канструкцый беларускай і рускай моў часцей за ўсё дае магчымасць перакладаць слова ў слова, не змяняючы структуры сказа і парадку слоў ў ім. Аднак нярэдка, перакладаючы, даводзіцца выкарыстоўваць разнастайныя граматычныя трансфармацыі, гэта значыць цалкам ці часткова перабудоўваць сказ, замяняць адну часціну мовы ці член сказа на іншыя. Такія змены часам неабходныя нават пры наяўнасці ў мове, на якую перакладаюць, аналагічнай структуры [2, с. 21].

Адна з такіх трансфармацый – замена часцін мовы. Напрыклад:

Многие экономисты считают нынешний курс рубля – дрожащим.

-Многія эканамісты лічаць цяперашні курс рубля - дрыготкім

Дзеепрыметнік “дрожащим” перакладзены прыметнікам “дрыготкі”, бо беларускай мове не ўласціва ўжыванне дзеепрыметнікаў цяперашняга часу.

Такія асноўныя прыёмы перакладу, якімі карыстаюцца, калі перакладаюць тэкст з адной мовы на іншую. Веданне розных прыёмаў перакладу карыснае не толькі тым, што на іх аснове ўстанаўліваецца адпаведнасць арыгіналу і перакладу. Кожны з такіх прыёмаў можа быць выкарыстаны ў працэсе перакладу канкрэтнага тэксту. Пэўна, няма неабходнасці паведамляць і тлумачыць такія тэрміны, як “адэкватны пераклад”, “падстаноўкі”, “трансфармацыя”, “пастаянны адпаведнік”, “варыянтны адпаведнік”, “безэквівалентнасць” і іншыя, бо тэрміналогія спецыяльна перакладу не вывучаецца.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Валочка, Г.М. Метадычныя аспекты навучання перакладу ў школьным курсе беларускай мовы / Г.М. Валочка// Беларуская мова і літаратура. – 1996. – Выпуск 2

2. Ляшчынская, В.А. Навучанне і выхаванне культуры маўлення на ўроках беларускай мовы / В.А. Ляшчынская // Роднае слова. – 1999. - № 7